

Висновки. Запровадження в Україні приватної власності та особливості використання земель сільськогосподарськими підприємствами зумовили необхідність подальшого розвитку ефективних форм управління земельними відносинами та раціонального землекористування, що вимагає переосмислення економічної суті земельних ресурсів та включення їх до складу об'єктів системного бухгалтерського обліку з використанням грошового вимірника. Дослідження дозволили визначити низький рівень організації обліку якості земель, що пов'язане з відсутністю належного облікового забезпечення якості земельних

ресурсів, невизначеністю окремих теоретичних положень.

У подальшому поглибленого дослідження вимагає розробка раціональної системи обліку, яка передбачає використання удосконалених форм первинних документів, реєстрів аналітичного, синтетичного обліку та звітності, відповідного робочого плану рахунків, а також рекомендацій з удосконалення механізму оцінки якості земельних ресурсів у бухгалтерському обліку. Актуалізовано на сьогодні використання нефінансової інформації: наявність гумусу, наявність живого азоту та ін., їх використання і поновлення.

Список використаної літератури:

1. Голуб Н. О. Класифікація та облік витрат на поліпшення земель сільськогосподарського призначення / Н. О. Голуб // Облік і фінанси АПК. – 2007. – № 11-12. – С. 137-141.
2. Гузар Б. С. Удосконалення оцінки обліку та контролю використання земельних ресурсів у ринкових умовах / Б. С. Гузар // Економіка АПК. – 2009. – №6. – С. 95-103.
3. Закон України про оренду землі від 02.10.03р. № 1211-IV.
4. Коментар до Податкового кодексу. Частина II [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://freelaw.com.ua/html.php?id=taxlaw2&p=41>.
5. Кірейцев Г.Г. Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: монографія / Г.Г. Кірейцев. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 236 с.
6. Малюга Н. М. «Земля в системі бухгалтерського обліку» / Н. М. Малюга, І. В. Замула // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №6. – С. 15-21.
7. Пасемник О.Г. До бухгалтерського обліку і оцінки земельних ділянок / О.Г. Пасемник, Л.Р. Воляк // Всеукраїнський науково – виробничий журнал «Інноваційна економіка». -2011.- №3– С.144-146.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом МФУ від 27.04.2000р. № 92.
9. Сисак Е.О. Бухгалтерський облік земельних ресурсів: міжнародний та національний досвід [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2010_29_1/statii/21.htm.

Рассматриваются необходимость отражения в учете операций с земельными участками, организация бухгалтерского учета земель, документальное оформление их движения и отражения в учете расходов на их улучшение.

Ключевые слова: земельные ресурсы, сельскохозяйственные предприятия, учет.

We consider the necessity of recording land transactions, the organization of lands accounting, documenting their movement and of recording the cost of improvement.

Keywords: land, farms, accounting.

Дата надходження до редакції: 26.09.2013 р.

Рецензент: к.е.н., доцент Данько Ю.І.

УДК: 338.45.01

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ПРИКЛАДІ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

А. В. Ничик, к.е.н.

О. В. Бокій, наук. співробітник

Інститут продовольчих ресурсів НААН України

Розглянуто стан та перспективи розвитку харчової промисловості. Висвітлено розвиток хлібопекарської галузі як системи, яка передбачає збалансоване функціонування харчової промисловості та є її базовою складовою. Проаналізовано місце і роль держави у запровадженні цінової політики та регулюванні ринку хлібопекарської галузі у розрізі харчової промисловості.

Ключові слова: харчова промисловість, хлібопекарська галузь, цінова політика.

Агропромисловий комплекс являє собою сукупність галузей економіки, діяльність яких тісно пов'язана з виробництвом, зберіганням, транспо-

ртуванням, переробкою та збутом продукції і є важливим сектором економіки України. У ньому зосереджена майже третина основних виробни-

Вісник Сумського національного аграрного університету

чих фондів, працює четверта частина населення, зайнятого у народному господарстві, виробляється понад 20% валового суспільного продукту та третина національного доходу, формується 70 % роздрібного товарообігу. Харчова промисловість є основною переробною ланкою агропромислового комплексу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням цієї проблеми займалось безліч науковців, серед яких можна зазначити таких як В.Я. Амбросов, Л.В. Дейнеко, А.О. Коваленко, С.М. Кваша, М.П. Сичевський та ін. Зокрема, питанням фінансового стану та проблем розвитку хлібопекарської галузі присвятили свої праці П.Т. Саблук, О.М. Васильченко, Є.В. Єрмаков, А.О. Опря.

Мета дослідження – дослідження стану хлібопекарської галузі, виявлення основних проблем розвитку, обґрунтування напрямів їх вирішення, значення державних програм для стабілізації розвитку харчової промисловості.

Результати дослідження.

Сільське господарство України характеризується великим потенціалом для використання при виробництві у різних галузях харчової промисловості. Вітчизняний ринок харчових продуктів набуває Європейських особливостей. Сьогодні одним із пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної економіки є харчова промисловість.

Стан розвитку харчової промисловості є показником продовольчої безпеки країни та соціально-економічного благополуччя населення [3].

Останнім часом для галузей харчової промисловості характерним стає поширення інтеграційних стратегій і зростання ефективності як у межах окремих складових єдиного технологічного ланцюга (сільськогосподарські формування та переробні підприємства, заготівля, гуртова й роздрібна торгівля), так і у виробничих відносинах між ними. Посилення зв'язків виробників сільськогосподарської сировини і переробних підприємств призводить до появи нових цілісних властивостей у системі, зміни структури та якості інтегрованої системи.

Доцільно зазначити, що значні конкурентні переваги в харчовій промисловості України мають компанії з вертикально інтегрованою структурою виробництва із замкнутим циклом виробництва – від вирощування, зберігання та переробки сировини до виробництва та реалізації готової продукції. За рахунок власної системи елеваторів, сільських господарств і торговельних домів компанії досягають замкненого виробничого циклу, економії витрат і раціонального управління фінансовими потоками. Додатковими перевагами є розташування у спеціальних економічних зонах і на територіях пріоритетного розвитку, а також співпраця з іноземними партнерами. Одним із ключовим учасників ринку є підприємства хлібопекарської галузі. Хлібопекарська галузь грає

значну соціальну і стратегічну роль у житті суспільства. У сумарному обсязі продукції всієї харчової промисловості України вона займає одне із провідних місць. Традиційно цій галузі приділяється менше уваги, ніж іншим, але будь-які зміни, що відбуваються на ринку хліба і хлібобулочних виробів, моментально впливають на економічне та соціально-політичне життя країни [2].

«Хлібний» ринок України на 99,9 % представлений продукцією вітчизняного виробництва. Однак протягом останнього десятиліття в хлібопекарській галузі зафіксовано спад виробництва [2]. Хліб на сьогодні є одним із основних продуктів харчування населення України.

За даними Держстату, частка витрат на хліб і хлібопродукти в загальній структурі витрат населення складала 6,9%, а в структурі витрат на продукти харчування – 14,4% [4].

В середньому один українець на хліб і хлібопродукти витрачає 110,53 грн. на місяць.

В Україні відбувається скорочення споживання хліба. Такі зміни відбуваються у зв'язку зі зміною структури харчування населення. Обсяги споживання хліба і хлібопродуктів в 2011 році становили 110,5 кг на душу населення, в тому числі хлібобулочних виробів – 38,7 кг. У великих містах це пояснюється підвищенням добробуту людей, які відмовляються заїдати будь-яку страву хлібом. Популярність хліба зумовлена відносною дешевизною цього продукту. Масові сорти вітчизняного хліба приблизно в 5-6 разів дешевше європейського. Сьогодні ціна так званих соціальних сортів порядку 0,4 \$ за кг. (Хліб укр. stolичний – 4гр.68 коп., батон Київський 0,5 кг - 3гр.84 коп.) тоді як в країнах ЄС досягає 2-3 \$ за кг., (у Польщі 1 кг хліба коштує – 10 злотих = 26гр.50 коп.), у Росії до 1 \$. В зв'язку з підвищенням доброту людей які проживають у великих містах, зменшується рівень споживання традиційних соціальних сортів хліба приблизно на 5 %. Водночас хліб соціальних сортів утримує лідерство в структурі виробництва хлібозаводів 65-80%. Хоча основною причиною спаду споживання є активізація тіньового виробництва. Ціну на хліб тіньового виробництва регулює споживчий ринок, а якість цих споживачів не завжди цікавить.

Норми споживання хлібобулочних виробів на одну людину на добу у різних країнах світу.

Німеччина – 227 г.

Великобританія – 133 г.

Канада і США – 92 г.

Японія – 88 г.

Україна – 277 г.

На рік один українець споживає 101 кг хлібобулочних виробів [5].

Згідно даних статистики, станом на січень 2013 р. практично всі хлібзаводи приватизовані. Більшість хлібозаводів мають потребу у проведенні реконструкції, заміні технологічного устаткування на більш сучасне, енергозберігаюче. Знач-

на частина хлібного бізнесу представлена вертикально інтегрованими структурами із замкненим циклом виробництва — від виробництва борошна до випуску хлібобулочних виробів. Укрупнення і концентрація виробництва дає змогу оптимізувати логістику, збільшити асортимент, підвищити прибутковість і, в такий спосіб, вижити та залишитися гравцем ринку.

Підприємства хлібопекарської галузі мають незадовільний фінансовий стан через зростання цін на основні складові собівартості хліба та адміністративне регулювання цін на хліб. Частка збиткових підприємств зросла з 36,4% від загальної кількості у 2011 році до 46,2% у вересні 2012 року. Розмір збитку цих підприємств станом на 09.2012 становив 199,9 млн. грн. Збитки галузі у січні – вересні 2012 року становили 85,9 млн. грн., а збитковість склала 1,5%. Порівняно до 2011 року майже в 12 разів зросла заборгованість з оплати праці, більш ніж в 3 рази зросла інша заборгованість.

У зв'язку з цим, назріла необхідність створення єдиних для всіх виробників правил ведення господарської діяльності і оптимізації системи ціноутворення на хліб. Зокрема доцільно державі втрутитись і прийняти деякі міри для стабілізації роботи хлібопекарських підприємств:

1. Встановлення єдиного на всій території України рівня рентабельності виробництва сортів

хліба масового вжитку та внесення змін до Податкового кодексу України. У зв'язку з цим доцільно прийняти постанову Кабінету Міністрів України із визначенням переліку соціально значущих товарів, граничних рівнів рентабельності, торговельної і постачальницько-збутової надбавки.

Економічно обґрунтований рівень рентабельності виробництва, на думку фахівців галузі, складає 12-15%.

2. Зниження собівартості виробництва сортів хліба масового вжитку шляхом забезпечення хлібопекарських підприємств борошном з державного інтервенційного фонду за цінами, нижчими від ринкових, та в обсягах, що відповідають обсягам регульованих видів хліба. З державного інтервенційного фонду підприємства отримують тільки 40 % борошна, решту купують по ринковим цінам. Також необхідно вдосконалити логістичну схему постачання борошна з Аграрного фонду на підприємства (виробникам пропонують борошно з переробних комбінатів, які розташовані на далекій відстані від виробничих потужностей). Стимує активізацію діяльності необхідність здійснення попередньої сплати за борошно.

Ціни на борошно з Аграрного фонду є незмінними з травня 2012 року і затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 30.05.2012 р. № 312 (Таблиця 1) [7].

Таблиця 1.

Динаміка цін на борошно, що реалізується з Аграрного фонду України

Продукція	Величина ціни за 1 т., станом на:		% до попереднього періоду
	06.2011	05.2012	
Борошно пшеничне в/г, грн./кг	2801,4	2896,0	103,3
Борошно пшеничне 1г, грн./кг	2614,6	2711,0	103,6
Борошно пшеничне 2 г, грн./кг	2241,1	2381,0	106,2
Борошно житнє, грн./кг	2114,0	2279,0	107,8

Порівняно до 2011 року, найбільше зросли ціни на борошно житнє (на 7,8%) і борошно пшеничне другого ґатунку (на 6,2%). Ціни на борошно пшеничне вищого ґатунку і 1 ґатунку зросли за означений період відповідно на 3,3% і 3,6%. Вартість сировини збільшується також через нераціональну схему її поставок на підприємства галузі.

Частка борошна в структурі собівартості хліба та хлібобулочних виробів становить, в залеж-

ності від сорту, 40-48%.

Середні ціни на борошно пшеничне на позабіржовому ринку зернових (за даними компанії Експерт-агро) [8], на сьогодні є вищими, ніж ціни на борошно з Аграрного фонду, однак ринкове борошно відпускається за більш сприятливими умовами (можлива оплата за фактом отримання, географічна близькість переробних підприємств) (Таблиця 2).

Таблиця 2.

Динаміка цін на борошно, що реалізується на позабіржовому ринку України

Назва продукції	Величина ціни за 1 т., станом на:			Зміни за місяць, %	Зміни за рік, %
	29.01.2012	28.12.2012	18.01.2013		
Борошно в/г, грн./т	3010	3205	3310	0,3	6,8
Борошно 1г, грн./т	2655	3005	2930	0,0	13,2
Борошно 2г, грн./т	2315	2420	2700	7,9	12,7

Впродовж січня 2013 року найбільше зросли ціни на борошно пшеничне другого сорту (на 7,9%), ціни на борошно вищого і першого ґатунку лишилися незмінними.

Станом на 31.01.2013 ціни на борошно з державного інтервенційного фонду склали:

- на борошно пшеничне в/г - 2980 грн. за 1

тонну;

- на борошно шеничне 1 г - 2870 грн. за 1 тонну.

- ринкові ціни на борошно на 31.01.2013:

- пшеничне вищого ґатунку - 3340 грн. за 1 тонну,

- пшеничне першого ґатунку - 3200 грн. за

1 тонну.

Частка витрат на борошно в структурі собівартості хліба складає від 40% до 46%.

Впродовж 2011-2012 рр. відбулося зростання інших основних складових собівартості хліба (Таблиця 3)[4].

Таблиця 3

Динаміка вартості складових собівартості хліба в Україні

Показник	01.01.2011	01.07.2011	01.01.2012	01.05.2012	01.07.2012	01.09.2012	01.01.2013
Ціна на газ (без ПДВ, цільової надбавки і транспортування), грн. за 1 м. куб.	2282,0	3023,5	3509,0	3509,0	3509,0	3492,3	3509,0
Ціна на електроенергію (без ПДВ, коп/кВтгод, коп.) (за даними Київенерго, 2 клас напруги)	72,03	83,56	89,62	93,46	94,67	94,67	95,61
Мінімальна заробітна плата, грн.	941	960	1073	1094	1102	1102	1118

Ціни на газ (без ПДВ, цільової надбавки і транспортування) впродовж 2011-2012 рр. зросли на 53,8%, порівняно до вересня 2012 року – на 4,8%.

Ціни на електроенергію (без ПДВ, за даними Київенерго) за означений період зросли відповідно на 32,7% і 1%.

Мінімальна заробітна плата зросла відповідно на 18,8% і 1,5%.

Частка витрат на енергоносії в структурі собівартості хліба складає 8-11%, а частка витрат на оплату праці складає відповідно 10-11%.

3. Викриття «тіньового» ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Створення рівних умов господарювання дає б можливість промисловим хлібопекарським підприємствам нарощувати обсяги виробництва та використовувати наявні потужності в повній мірі, тим самим гарантуючи продовольчу безпеку та високу якість продукту.

4. Встановлення економічно обґрунтованих цін на хліб і запровадження адресних дотацій малозабезпеченим верствам населення. В Європі адресну продовольчу дотацію отримують більш ніж 71 млн. чоловік, а в США продовольчу дотацію з бюджету на загальну суму 74 млрд. дол. США отримують 52 млн. чоловік. Питома вага населення, що отримує доходи нижче прожиткового мінімуму – 16% (згідно даних зав. відділом рівня життя інституту демографії соціальних досліджень Л. Черенько) Відповідно, кількість населення за межею бідності становить: $45560 \cdot 16\% = 7290$ тис. чол. [5].

5. Звільнення підприємств від адміністративного втручання на місцевому рівні. Ціни на хліб є об'єктом пильної уваги з боку держави. Однак в основу регулювання необхідно закладати не ад-

міністративний принцип, а економічний. Саме з причин твердого адміністрування хлібопечення України зазнає значних труднощів. Оскільки ціни на сировину ростуть постійно, то це, природно, негативно позначається на фінансовому стані виробників хліба [1].

6. Здешевлення кредитів, залучених для покриття витрат, пов'язаних із закупівлею зерна та борошна для виробництва хліба, паливно-мастильних матеріалів і модернізацією підприємств.

7. Встановлення термінів розрахунків за виготовлену продукцію з торговими мережами і скасування плати за маркетингові послуги супермаркетів. Сприяння прийняттю закону про внутрішню торгівлю, який дозволить врегулювати відносини між продавцями та постачальниками товарів і послуг, установити терміни розрахунку за отриману продукцію і штрафні санкції за їх порушення.

Висновки. Проведені дослідження свідчать, що розвиток харчової промисловості і як її складової хлібопекарської галузі не можливо без втручання держави та прийняті державою окремих заходів. До них належать: внесення змін до Податкового кодексу України, сприяння зниженню собівартості виробництва сортів хліба масового вжитку, викриття «тіньового» ринку, запровадження адресних дотацій малозабезпеченим верствам населення, звільнення підприємств від адміністративного втручання на місцевому рівні, здешевлення кредитів, сприяння прийняттю закону про внутрішню торгівлю. Ці заходи мають бути враховані та впроваджені, що дасть змогу сприяти формуванню налагодженої роботи харчової промисловості, подоланню економічної кризи та підвищенню добробуту суспільства.

Список використаної літератури:

1. Лавров Є.М. Стратегія розвитку галузі / Лавров Є. М. // Харчова і переробна промисловість. - 2004. - № 4. - С. 3-5.
2. Макаренко В. Вся правда про хліб / В. Макаренко // Агро Перспектива. - 2007. - №6, 7. - С. 24-27
3. Сичевський М.П. Стратегія формування продовольчих ресурсів /М.П. Сичевський, О.Б. Полещук//Вісник аграрної науки. – 2012. - №11. – С.61-64
4. www.ukrstat.gov.ua
5. www.idss.org.ua
6. www.khlib.com.ua
7. www.af.gov.ua
8. www.expert-agro.ru

Рассмотрены состояние и перспективы развития пищевой промышленности. Освещены развитие хлебопекарской отрасли как системы, которая предусматривает сбалансированное функционирование пищевой промышленности и является ее базовой составляющей. Проанализированы место и роль государства во внедрении ценовой политики и регуляции рынка хлебопекарной отрасли в разрезе пищевой промышленности.

Ключевые слова: пищевая промышленность, хлебопекарная отрасль, ценовая политика.

The state and prospects of development of the food industry. Deals with the development of the baking industry as a system that provides a balanced functioning of the food industry and it is a basic component. The place and role of government in the implementation of price policy and regulatory framework for the baking industry in terms of the food industry.

Keywords: food industry, bakery industry pricing.

Дата надходження до редакції: 25.09.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК: 354:631.1

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА КРАЇНИ – ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМКИ

К. А. Пилипенко, к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія

Досліджено сутність «продовольчої безпеки», основні завдання та принципи формування продовольчої безпеки. Визначені основні індикатори продовольчої безпеки, які у сукупності характеризують ефективність аграрної політики.

Ключові слова: продовольча безпека, вітчизняне виробництво, аграрна політика, населення, продукти харчування, ефективність.

Постановка проблеми. Формування продовольчої безпеки покладається саме на суб'єкти держави, які несуть безпосередню відповідальність перед населенням за його достатнє забезпечення якісними продуктами харчування. Продукти харчування є важливими та незамінними в життєвості людини. Сільськогосподарська продукція, що є основою харчування, виступає демографічними чинником який є основним для забезпечення природних потреб людини у відтворенні біоенергетичного балансу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

На актуальність проблеми продовольчої безпеки, як пріоритету агропродовольчої політики, вказують численні теоретичні дослідження і узагальнення як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема праці А.І. Алтухова, В.Я. Амбросова, Ю.Д. Білика, В.П. Галушка, О.І. Гойчука, А.В. Гордєєва, Р.М. Дацків, С.М. Кваші, О.В. Кочетков, І.І.Лукінова, Л.О. Мармуль, Р.В. Марков, П.Т. Саблука, В.О. Точиліна, Л.М. Худолій, Г.В. Черевка, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина, наукового доробку вчених, які займаються проблемами національної безпеки.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення понять продовольчої безпеки як структуризованої та системної категорії, що характеризує економічні відносини стосовно продовольчого споживання та якості харчування на різних рівнях людської спільноти. Продовольча безпека в широкому розумінні – це суспільне благо, а тому її забезпечення потребує детального вивчення.

Виклад основного матеріалу. В останні де-

сятиліття, незважаючи на прорив у технологіях та підвищення продуктивності виробництва продовольства, їжа – основне джерело всіх людських потреб – перебуває поза межами досяжності близько мільярда людей в усьому світі. Продовольча безпека є однією з найважливіших складових економічної безпеки. Під продовольчою безпекою слід розуміти такий стан економіки, при якому незалежно від кон'юнктури світових ринків гарантується стабільне забезпечення населення продовольством у кількості, що відповідає науково обґрунтованим параметрами (пропозиція), з одного боку, і створюються умови для підтримки споживання на рівні медичних норм (попит) - з іншого.

За словами Гойчука О.І., продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток. За його словами усі потреби людини в узагальненому вигляді дослідники поділили на 13 груп, серед яких на першому місці є продукти, питна вода та безалкогольні напої, що споживаються вдома, і на другому місці – ті самі категорії, але які споживаються в закладах ресторанного господарства, на третьому місці – житло [4]. Проблема продовольчої безпеки, як справедливо зазначає О. І. Гойчук, не має кон'юнктурного характеру. Вона буде існувати доти, поки є держава, визначальним фактором сили і авторитету якої є підтримання відповідного рівня продовольчої безпеки. Підтвердженням цього є правове забезпечення та постійна увага до проблем про-